

ЕКОЛОГІЧНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i5.952>**Н. О. Колесниченко***orcid.org/0000-0003-2316-3139**студент IV курсу юридичного факультету**Волинського національного університету імені Лесі Українки***І. І. Коваленко***orcid.org/0000-0001-8178-9098**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільно-правових дисциплін**Волинського національного університету імені Лесі Українки***ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНОФОНДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
ЯК ОДНЕ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА**

Як відомо, предметом екологічного права є суспільні відносини, що виникають між суб'єктами з приводу, зокрема, охорони, а в певних випадках – захисту людини [1, с. 3]. За даними Держслужби статистики, наявне населення в Україні станом на 1 липня 2021 року становить 41 млн 383 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території) і продовжує скорочуватись, що не може не впливати на генофонд [2]. Це зумовлює актуальність дослідження.

Збереженню генофонду українського народу як одного з головних обов'язків держави та фундаментальних завдань екологічного права присвячено не так багато досліджень. Здебільшого увагу приділяли коментуванню ст. 16 Конституції та пропозиціям щодо збереження генофонду такі науковці, як А.П. Гетьман, М.В. Шульга, Н.Р. Малишева, В.Я. Тацій, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш, Н.С. Твердохлебова та ін.

Мета публікації полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу наявної наукової доктрини та законодавства охарактеризувати такий обов'язок держави та завдання екологічного права як збереження генофонду українського народу.

Завдання публікації – проаналізувати законодавство, що стосується обов'язку держави щодо збереження генофонду українського народу, висвітлити поняття генофонду, його характерні особливості в українців, розглянути пропонувані шляхи виконання цього обов'язку та можливі програми, спрямовані на збереження генофонду.

Ще 1990 року в Декларації про державний суверенітет України в Розділі VII було проголошено, що Українська РСР дбає про генофонд народу [3].

Конституцією України (далі – КУ) цей обов'язок у ст. 16 було закріплено додатково, причому в ключовому Розділі I «Загальні засади»:

«...збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави» [4].

Цей обов'язок визнається державою і в нормативно-правових актах, зокрема в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де вже в преамбулі констатовано: «Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України...» [5].

В ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» виділено окрему ст. 29 під назвою «Збереження генофонду народу України», за ч. 1 якої в інтересах збереження генофонду народу України, запобігання демографічній кризі, забезпечення здоров'я майбутніх поколінь і профілактики спадкових захворювань держава: а) здійснює комплекс заходів, спрямованих на усунення факторів, що шкідливо впливають на генетичний апарат людини; б) створює систему державного генетичного моніторингу; в) організує медико-генетичну допомогу населенню; г) сприяє збагаченню і поширенню наукових знань у сфері генетики і демографії.

Після Чорнобильської катастрофи науково було доведено, що радіація впливає на організми також і на генетичному рівні. Тому збереження генофонду населення було включено до сфери особливої турботи держави, ставши напрямом державної політики [6, с. 290].

Ця думка підтверджується Додатком 1 до Порядку здійснення державного нагляду за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки від 13 листопада 2013 р. № 824, де вказано, що перевищення граничних меж опромінення населення є подією, що містить ризик настання негативних наслідків, а саме: деградацію генофонду України

внаслідок проявів ефектів радіаційного опромінення в майбутніх поколіннях [7].

Виходячи з норми ст. 16 Конституції України, завдання збереження генофонду українського народу тісно пов'язане з подоланням наслідків Чорнобильської катастрофи. Як зазначає Н.Р. Малишева, відповідна термінологічна формула є новаційною в конституційному будівництві. До прийняття Конституції збереження генофонду пов'язувалося здебільшого з тваринним і рослинним світом [6, с. 290].

Генофонд, відповідно до Фармацевтичної енциклопедії, – це сукупність усіх генів однієї популяції або виду організмів, у межах яких вони характеризуються певною частотою [8].

У коментарі до Конституції України за загальною редакцією К.І. Чижмарь і та О.В. Лавриновича авторським колективом вказано, що за загальним правилом під генофондом у науці розуміють сукупність усіх варіацій генів великої біологічної популяції, що дозволяє цій популяції в найбільш оптимальних варіантах пристосовуватись до наявних умов навколишнього середовища.

З огляду на це фактично всі зусилля держави щодо виконання приписів ст. 16 КУ мають на меті саме збереження генофонду українців. При цьому генофонду не тільки у його суто біологічному визначенні, але одночасно етногенезу – історичного процесу етнічного формування нації [9, с. 40].

Як зазначено в науковій праці О.М. Утевської, українці є складником популяційно-генетичного Біобанку народонаселення Північної Євразії [10, с. 1].

Робота, проведена на кафедрі генетики і цитології біологічного факультету Харківського національного університету, мала результатом виділення таких характерних особливостей українського генофонду:

- а) Y-хромосомний генофонд має високу генетичну різноманітність;
- б) низьку внутрішню диференціацію;
- в) цілісність і відокремленість від сусідніх етнічних груп.

Територія України була виділена як контактна зона і генетичний бар'єр у межах Європи [10, с. 2].

90% українського генофонду сумарно становлять 7 гаплогруп (вони зустрічались із частотою не менш 5% серед 32 гаплогруп Y-хромосоми, визначених в українських і південноросійських зразках) [10, с. 4–5]. «Спектр і частоти Y-хромосомних гаплогруп у популяціях українців є типовими для Східної Європи, але характеризуються більшою генетичною різноманітністю за набором і частотам ліній Y-хромосоми» [10, с. 5].

Максимальна генетична схожість виявлена для популяцій українців у межах України і для південних білоруських популяцій Полісся. Дуже близькими до українців є популяції словенців,

хорватів, словаків, північних і центральних білорусів, східних поляків, росіян південно-західної європейської частини РФ. Найбільш не схожі на українців у межах Європи західноєвропейські популяції.

Генетично далекими від українців є народи, які населяють Кавказ, Близький Схід, Прикаспійський регіон, Казахстан і Східний Сибір [10, с. 7].

Таким чином, генофонд українського народу вирізняється цілим пластом особливостей, є унікальним та неповторним.

На думку колективу науковців, очоленого К.І. Чижмарь і та О.В. Лавриновичем, немає у Конституції статті, крім ст. 16, приписи якої частіше б порушувалися, як із боку фізичних та юридичних осіб, так і з боку державних інституцій: «зухвальство та повна відсутність відповідальності перед собою та нащадками продовжують керувати людиною та державою, руйнувати природу, землю, і решту, що забезпечує біологічне, економічне, суспільне виживання людей в Україні». На їхню думку, держава не виконує цей обов'язок і з ним не справляється [9, с. 40].

Дійсно, з часу декларування обов'язку збереження генофонду в деяких законах та Конституції реальних кроків щодо його виконання держава та її органи не демонстрували або демонстрували в обмеженому вигляді.

Наприклад, у п. 6 Декларації про загальні засади державної молодіжної політики в Україні від 15 грудня 1992 р. № 2859-XII серед головних напрямів державної молодіжної політики в Україні проголошувалась «охорона здоров'я молоді, формування в неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України» [11]. Проте, на жаль, ця Декларація втратила чинність 22.05.2021 р., а в ЗУ «Про основні засади молодіжної політики» № 1414-IX про генофонд вже нічого не згадується.

У 1994 р. Кабінетом Міністрів України Постановою № 429 було схвалено Концепції пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Згідно із нею, головною метою напряму № 2 під назвою «Здоров'я людини» визнано розроблення наукових основ охорони здоров'я населення, профілактики захворювань, захисту генофонду України в складних екологічних та соціальних умовах [12].

Крім того, серед головних напрямів державної політики України стосовно сім'ї та жінок було декларовано «кардинальне підвищення результативності здійснюваних заходів щодо забезпечення здорового генофонду України» в Розділі II Декларації про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок від 5 березня 1999 р. № 475-XIV [13].

Також у Порядку розроблення та затвердження нормативів екологічної безпеки

атмосферного повітря від 13 березня 2002 р. № 299 в п. 7 вказано, що підставою для перегляду нормативів екобезпеки атмосферного повітря є результати медичних та екологічних досліджень змін генофонду [14].

Обов'язок збереження генофонду було покладено не тільки на державу загалом, але й на міста відповідно до чинної Загальнодержавної програми розвитку малих міст, затвердженої ЗУ від 4 березня 2004 р. № 1580-IV. У Розділі III згадується, що одним із пріоритетних напрямів розвитку малих міст є фізичне виховання населення як ефективний засіб профілактики захворюваності та зміцнення генофонду нації [15].

В Указі Президента України «Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення» від 6 грудня 2005 р. № 1694/2005 як мета такого реформування вказувалось, зокрема, збереження генофонду нації [16].

Таким чином, обов'язок збереження генофонду у нормативних документах згадувався в перші роки Незалежності, у фундаментальній ст. 16 Конституції, згодом лише в деяких законах, а здебільшого – в підзаконних нормативно-правових актах у декларативному ключі.

Відповідно, доцільним є виправлення такої ситуації шляхом конкретизації ст. 16 Конституції через прийняття на найвищому рівні спеціального нормативно-правового акта, присвяченого захисту генофонду українського народу.

Деякі неконкретизовані заходи, які могли б стати ключем до реалізації обов'язку збереження генофонду і які могли б бути поміщені в єдиний Закон, зустрічаються в окремих розрізних актах.

Так, згідно із Концепцією пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки № 429 науково-технічні розроблення напряму № 2 «Здоров'я людини» спрямовані на захист генофонду України, що передбачає: а) вивчення його стану; б) проведення генетико-гігієнічних досліджень; в) профілактику спадкових порушень і вроджених вад розвитку; г) створення комп'ютеризованих прогностичних систем для інтегрального контролю генофонду населення України [12].

На основі цієї Концепції 1997–2000 рр. діяла державна науково-технічна програма «Захист генофонду населення України», яка вміщала в себе: методи та обладнання для медико-генетичних досліджень; оцінку сучасного стану генофонду населення України й опрацювання рекомендацій щодо прогнозування його динаміки; генетичний моніторинг на основі генетико-гігієнічних досліджень; організацію медико-генетичної допомоги населенню, включаючи профілактику, діагностику та лікування генетичних і вроджених захворювань [17]. Хоча офіційно ця програма не втратила чинність, доцільно оновити її та викласти та

закріпити на рівні законодавчого, а не підзаконного акту.

У Паспорті спеціальності 03.00.15 – генетика (медичні науки) від 09.01.2002 р. № 18-09/1 вказано, що створення системи пре- і постнатального скринінгу, інтегральної оцінки забруднення мутагенного навколишнього середовища, наукове обґрунтування генетичного моніторингу, організації медико-генетичної допомоги, використання заходів попередження та корекції спадкової патології, законодавче їх забезпечення становлять основу захисту генофонду населення України [18].

Відповідно до Концепції розвитку охорони здоров'я населення України від 7 грудня 2000 р. № 1313/2000 політика держави у сфері зміцнення генофонду базується на забезпеченні рівного доступу населення до служб репродуктивного здоров'я, планування сім'ї, медико-генетичного консультування, медичної допомоги жінкам під час вагітності та пологів [19].

На генофонд впливає чимало факторів, окрім радіації чи стану навколишнього природного середовища, його забрудненості. У Загальній частині Загальнодержавної програми імуніпрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009–2015 роки повідомляється, що вкрай негативно на генофонді населення позначаються інфекційні захворювання, адже окремі з них (краснуха та вірусний гепатит В) є причиною більшості уроджених аномалій та вад розвитку [20]. Відповідно, ефективне виконання державою обов'язку щодо збереження генофонду українців передбачає боротьбу із захворюваннями, що несуть ризик спричинення генетичних вад та аномалій.

Якщо звертатись до пропозицій із наукової доктрини, то варто погодитись із думкою колективу авторів під головуванням В.Я. Тація щодо того, що виконання державою обов'язку щодо збереження генофонду потребує:

- 1) поетапного збільшення державних асигнувань у сферу охорони здоров'я, їх ефективного використання;
- 2) забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя;
- 3) переорієнтації охорони здоров'я на посилення заходів з попередження захворювань, зниження ризиків для здоров'я людини, що пов'язані із шкідливим впливом факторів довкілля;
- 4) створення умов для стимулювання здорового способу життя, вдосконалення гігієнічного виховання населення;
- 5) посилення боротьби зі шкідливими звичками;
- 6) розвитку фізичної культури та спорту;
- 7) забезпечення збалансованого харчування населення;
- 8) здійснення активної демографічної політики на стимулювання народжуваності і зниження смертності, зміцнення репродуктивного здоров'я населення, а також соціальної підтримки;
- 9) забезпечення всебічного фізичного та

психічного розвитку дитини, оптимальних умов побуту, виховання та навчання; 10) запровадження ефективної системи багатоканального фінансування сфери охорони здоров'я; 11) інтенсивного розвитку медичної та фармацевтичної промисловості [21, с. 120].

Колектив авторів під головуванням К.І. Чижмарь і та О.В. Лавриновича вважає, що «екологічні» питання мають ще складову частину, що часто ігнорується, – розвиток науки. Падіння рівня освіти та погане фінансування спричиняють невідповідність науки мінімальному рівню, через що держава не справляється зі збереженням генофонду українців [9, с. 40].

Науковець Н.С. Твердохлебова вважає, що шлях до виконання зобов'язання зі збереження генофонду лежить і в соціальній площині.

Насамперед можливими програмами в цій площині можуть стати:

а) широке ознайомлення з новітніми європейськими медичними технологіями та їх залучення до лікування і профілактики захворювань, розробка власних технологій з урахуванням специфіки регіону;

б) активне впровадження наявних в Європі нових форм та методів надання меддопомоги населенню – страхової, приватної, сімейної;

в) залучення інвестицій держав Європи для поліпшення екологічної ситуації, умов праці населення України з наближенням основних параметрів до європейських стандартів [22, с. 6–7];

г) залучення до фінансування наукових медичних досліджень недержавних коштів (європейська практика свідчить, що це суттєве та реальне джерело фінансування сучасної медицини. Першими кроками є використання коштів профільних фармацевтичних фірм для проведення апробації лікарських засобів, участі вчених і лікарів у роботі міжнародних симпозіумів, конференцій, конгресів. Суттєвою фінансовою підмогою можуть стати благодійні внески);

г) введення в дію стратегічного плану взаємозбагачення і професійного росту шляхом упровадження інновацій у галузь освіти – обмін викладачами і студентами, їх стажування і навчання за кордоном, виробнича практика, фінансове забезпечення таких інновацій [22, с. 7].

Крім того, задля збереження генофонду українського народу доцільно обмежити міграцію в Україну націй, що не межують із нею, адже генофонд українців пов'язаний саме із сусідніми популяціями.

Висновки. Генофонд – це сукупність усіх генів однієї популяції або виду організмів, у межах яких вони характеризуються певною частотою.

Ще у 1990 р. в Декларації про державний суверенітет було проголошено, що держава дбає про

генофонд народу. Конституцією обов'язок було закріплено додатково у ст. 16: «...збереження генофонду українського народу є обов'язком держави». Це завдання було пов'язане з Чорнобильською катастрофою. В ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» виділено окрему ст. 29, що конкретизує, який комплекс заходів, спрямованих на усунення факторів, що шкідливо впливають на генетичний апарат людини, здійснює держава.

Українці є складником популяційно-генетичного Біобанку народонаселення Північної Євразії. Характерні особливості українського генофонду: Y-хромосомний генофонд має високу генетичну різноманітність, низьку внутрішню диференціацію, цілісність і відокремленість від сусідніх етнічних груп. Територія України була виділена як контактна зона і генетичний бар'єр у межах Європи. 90% українського генофонду сумарно становлять 7 гаплогруп.

Із часу декларування обов'язку збереження генофонду в деяких законах та Конституції реальних кроків щодо його виконання держава та її органи не демонстрували або демонстрували в обмеженому вигляді. Обов'язок збереження генофонду в нормативних документах згадувався в перші роки незалежності, в Конституції, згодом лише в деяких законах, а здебільшого – в підзаконних нормативно-правових актах у декларативному ключі. Відповідно, доцільним є виправлення такої ситуації шляхом конкретизації ст. 16 Конституції через прийняття спеціального нормативно-правового акта, присвяченого захисту генофонду українського народу. Деякі неконкретизовані заходи, які могли б стати ключем до реалізації обов'язку збереження генофонду і могли б бути поміщені в єдиний Закон, зустрічаються в окремих актах.

На генофонд впливає чимало факторів, серед яких – радіація, стан навколишнього природного середовища, його забрудненості (зокрема, атмосферного повітря), інфекційні захворювання, адже певні з них є причиною більшості уроджених аномалій та вад розвитку. Відповідно, ефективне виконання державою обов'язку щодо збереження генофонду українців передбачає вирішення низки екологічних проблем.

Здебільшого ж шлях до збереження генофонду українського народу бачать у соціальній площині – для цього пропонується поліпшити демографічну ситуацію через розв'язання соціальних проблем. Крім того, його бачать у розвитку медицини і науки загалом, боротьбі із захворюваннями, що несуть ризик спричинення генетичних вад та аномалій тощо. Додатково збереженню генофонду сприяло б обмеження міграції.

Генофонд українського народу вирізняється цілим пластом особливостей, є унікальним та

неповторним, тому конституційний обов'язок його збереження має не ігноруватись як державою, так і її громадянами – українським народом.

Література

1. Екологічне право України : підручник / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. Харків : Право, 2009. 328 с.
2. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 липня 2021 року та середня чисельність у січні-червні 2021 року. *Державна служба статистики України*. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp. (дата звернення: 13.12.2021).
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. (дата звернення: 15.12.2021).
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. (дата звернення: 15.12.2021).
6. Малишева Н.Р. Термінологія екологічного права в контексті конституційної реформи. *Правова держава*. 2015. № 26. С. 283–293.
7. Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2013 р. № 824. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
8. Генофонд. *Фармацевтична енциклопедія* : вебсайт. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3259/genofond>. (дата звернення: 15.12.2021).
9. Конституція України. Науково-практичний коментар [текст] Станом на 20 травня 2018 р. / за заг. ред. Чижмарь К.І. та Лавриновича О.В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2018. 290 с.
10. Утевська О.М. Генофонд українців за різними системами генетичних маркерів: походження і місце проживання на європейському генетичному просторі : Відгук оф. опонента Мінченка Ж. М. на дис. ... д. б. н. : 03.00.15 / Державна установа «Інститут спадкової патології НАМН України», Львів, 2017. 10 с. URL: https://nrcrm.gov.ua/downloads/2017/vidguk_utevska_minchenko.pdf (дата звернення: 15.12.2021).
11. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні : Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2859-12> (дата звернення: 15.12.2021).
12. Про реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 1994 р. № 429. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
13. Про Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок : Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1999 р. № 475-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-14#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
14. Про Порядок розроблення та затвердження нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря : Постанова Кабінету Міністрів України від

13 березня 2002 р. № 299. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

15. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст : Закон України від 4 березня 2004 р. № 1580-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1580-15#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

16. Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення : Указ Президента України від 6 грудня 2005 р. № 1694/2005. *Президент України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1694/2005#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

17. Про затвердження Переліку державних науково-технічних програм з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на 1997–1998 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 1997 р. № 1441. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1441-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

18. Паспорт спеціальності 03.00.15 – генетика (медичні науки) : Постанова президії ВАК України від 09.01.2002 р. № 18-09/1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb9_1330-02#Text (дата звернення: 15.12.2021).

19. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України : Указ Президента України від 7 грудня 2000 р. № 1313/2000. *Президент України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

20. Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки : Закон України від 21 жовтня 2009 р. № 1658-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1658-17#Text> (дата звернення: 15.12.2021).

21. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін. ; Національна академія правових наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.

22. Твердохлебова Н.Є. Фактори, які становлять загрозу для генофонду української нації. *Безпека людини в сучасних умовах* : збірник наукових статей та матеріалів 8-ї міжнародної науково-методичної конференції та 115-ї міжнародної конференції Європейської асоціації безпеки (EAS), 8–9 грудня 2016 р. Харків : ГО «СФБЖДЛ», 2016. 9 с.

Анотація

Колесниченко Н. О., Коваленко І. І. Збереження генофонду українського народу як одне з фундаментальних завдань екологічного права. – Стаття.

У статті розглянуто взятий Україною на себе обов'язок збереження генофонду українського народу, поняття генофонду, характерні особливості українського генофонду, шляхи виконання та можливі програми, спрямовані на його збереження. Визначено поняття генофонду як сукупності усіх генів однієї популяції або виду організмів, у межах яких вони характеризуються певною частотою. Констатовано, що ще 1990 року в Декларації про державний суверенітет України було проголошено обов'язок держави дбати про генофонд народу. Додатково цей обов'язок закріплено Конституцією України та Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Акцентовано на тому, що українці є складником популяційно-генетичного Біобанку народонаселення Північної

Євразії, а генофонд українського народу має чимало характерних лише для нього рис, зокрема те, що 90% українського генофонду сумарно становлять 7 гаплогруп, а спектр і частоти Y-хромосомних гаплогруп у популяціях українців хоча і є типовими для Східної Європи, але характеризуються більшою генетичною різноманітністю за набором і частотами ліній Y-хромосоми. Зазначено, що з часу декларування обов'язку збереження генофонду реальних кроків щодо його виконання українська держава та її органи не демонстрували або демонстрували в обмеженому вигляді. Водночас встановлено, що на генофонд впливає чимало факторів, серед яких, зокрема, стан навколишнього природного середовища, інфекційні захворювання тощо, і запропоновано шлях виправлення такої ситуації. Через аналіз наукової доктрини визначено, що здебільшого способи збереження генофонду українського народу знаходяться в соціальній площині, у розвитку медицини і науки загалом, боротьбі із захворюваннями, які впливають на генетику, в регуляції міграції тощо. На підставі дослідження сформувано висновок, що генофонд українського народу вирізняється цілим пластом особливостей, є унікальним та неповторним, тому конституційний обов'язок його збереження має не ігноруватись як державою, так і її громадянами – українським народом.

Ключові слова: екологічне право, завдання екологічного права, генофонд, генофонд українського народу, збереження генофонду.

Summary

Kolesnychenko N. O., Kovalenko I. I. The preservation of the gene pool of the Ukrainian people as one of the fundamental tasks of ecological law. – Article.

The article focuses on the obligation of the State of Ukraine to preserve the gene pool of the Ukrainian people, the concept of gene pool, the characteristics of the Ukrainian gene pool, ways of implementation and possible programs aimed at its preservation. The concept of “gene

pool” is defined as the collection of all the genes of one population or species, within the range of which they are characterized by a certain frequency. It is stated that as early as in 1990, the duty of the state to take care of the gene pool of the people was proclaimed by The Declaration of State Sovereignty of Ukraine. Additionally, this obligation is entrenched in the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine “Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care”. The emphasis is placed on the fact that Ukrainians are part of the population-genetic Biobank of North Eurasia and the gene pool of the Ukrainian people has many unique features, including in particular the fact that 90% of the Ukrainian gene pool is composed entirely of 7 haplogroups, and although typical for Eastern Europe, the spectrum and the frequency ranges of Y-chromosome haplogroups in the Ukrainian populations are characterized by greater genetic diversity as to the set and frequency of Y-chromosome lines. It is noted that since the declaration of the obligation to preserve the gene pool, the Ukrainian State and its authorities have not demonstrated substantive steps towards its implementation or demonstrated them in a limited way. At the same time, it is noted that the gene pool is being affected by many factors, including the state of the environment, infectious diseases, etc., thus some solutions to remedy this situation were offered. Based on the analysis of the scientific doctrine, it is determined that techniques designed to preserve the gene pool of the Ukrainian people are mainly found in the social sphere, in the development of medicine and science in general, the fight against diseases affecting genetics, migration regulation as well. On the basis of research, it is concluded that the gene pool of the Ukrainian people has a whole range of characteristic properties, is unique and inimitable, therefore the constitutional obligation to preserve it shall not be disregarded by both the state and its citizens – the Ukrainian people.

Key words: ecological law, tasks of ecological law, gene pool, gene pool of the Ukrainian people, preservation of the gene pool.